

Nr 124.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlämnande till Svenska jordbrukskreditkassan av svenska statens obligationer till visst belopp; given Stockholms slott den 17 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernädigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet statsrådet Sköld:

Vid 1930 års riksdag fattades beslut om vissa åtgärder till främjande av jordbrukets kreditkasserörelse (prop. nr 268; skr. nr 378). Frågan behandlades jämväl vid 1932 års riksdag (prop. nr 200; skr. nr 226). De grundläggande bestämmelserna för jordbrukets kreditkassor återfinnas i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317), vari ändring vidtagits genom kungörelsen nr 166/1932.

Den kreditorganisation, som sålunda reglerats, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanslutningar med hänsyn till verksamhetsområdet av minst 10 jordbrukskassor, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, Svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Därest jordbrukskreditkassans förbindelser ej kunna infrias med anlitage av dess egna tillgängliga medel, äger jordbrukskreditkassan infordra erforderliga tillskott från centralkassorna. För jordbrukskreditkassans förbindelser svara centralkassorna i förhållande till högsta under räkenskapsåret oguldna kapitalbeloppen av sina från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan en centralkassa icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger centralkassan, äro övriga centralkassor efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret ställt till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 25 miljoner kronor. Obligationerna tillhöra fortfarande staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge jordbrukskreditkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet skall anskaffas genom upplåning. Sammanlagda beloppet av jordbrukskreditkassans upplåning får emellertid icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av nämnda grundfond. Grundfonden, som är avsedd att tjäna som säkerhet för kassans upplåning, får av jordbrukskreditkassans styrelse, efter medgivande av fullmäktige i riksgäldskontoret, tillfälligtvis anlitas för fullgörande av kassans förbindelser, därvid dock skall iakttagas, att grundfonden efter plan, som av fullmäktige i riksgäldskontoret bestämmes, inom fem år skall återställas till sin förutvarande storlek. Jordbrukskreditkassan är skyldig gottgöra staten, vad staten till följd av kassans åtgärd nödgas utgiva i ränta å obligationerna. Hava grundfundsobligationer tagits i anspråk till belopp av nominellt en miljon kronor, får jordbrukskreditkassan icke verkställa ytterligare upplåning med mindre Kungl. Maj:t, efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret, därtill lämnar tillstånd. Därest kassan träder i likvidation, få grundfundsobligationerna tagas i anspråk allenast i den mån annan tillgång saknas, som svarar mot kassans förbindelser.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas uteslutande ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemen-

samma syfte. För att jordbrukskassa skall kunna erhålla kredit från centralkassa liksom för att centralkassa i sin ordning skall kunna få kredit från Svenska jordbrukskreditkassan fordras, att den kreditsökande kassan vunnit godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Godkännande lämnas allenast under förutsättning, att kassan uppfyller vissa i förenämnda förordning angivna krav i fråga om ansvarighet och insatser med mera.

Vid inrättandet av Svenska jordbrukskreditkassan förutsattes, att det för dess lånerörelse erforderliga kapitalet skulle till viss del kunna upplånas i postsparbanken samt från pensionsförsäkringsfonden och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond. Bestämmelser till möjliggörande härav infördes genom särskilda kungörelser den 17 oktober 1930 (nr 372—374) i de av Kungl. Maj:t fastställda reglementena för förvaltningen av de i postsparbanken inestående medel (1922: 522), pensionsförsäkringsfonden (1916: 232) och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond (1917: 473).

Frågan om kapitalanskaffningen till jordbrukskasseorganisationens kreditrörelse ägnades vid 1930 års omorganisation av jordbrukskasseväsendet en ingående uppmärksamhet. I propositionen till 1930 års riksdag åberopade sålunda föredragande departementschefen såsom skäl för jordbrukskreditkassans inrättande i första rummet, att anordnandet av ett för hela jordbrukskasserörelsen gemensamt centralorgan krävdes för att kapital i erforderlig utsträckning skulle kunna tillföras jordbrukskasseorganisationen. För att säkerställa jordbrukskreditkassans upplåning av kapital till erforderligt belopp ansågs det likväl nödvändigt, att medverkan lämnades från det allmännas sida. Jordbruksutredningen hade på sin tid härutinnan föreslagit, att till jordbrukskreditkassan skulle såsom grundfond överlämnas statsobligationer till ett belopp av 30 miljoner kronor. Departementschefen förordade emellertid, att statsgarantien i den av jordbruksutredningen föreslagna formen i stället skulle bestämmas till 15 miljoner kronor. I enlighet härmed avfattades propositionen till 1930 års riksdag. Särskilda utskottet uttalade i sitt över propositionen avgivna utlåtande nr 4, att det syntes utskottet vara en naturlig konsekvens av den ståndpunkt, som statsmakterna tidigare intagit i fråga om jordbrukskasserörelsen, att staten genom en effektiv medverkan sökte säkerställa kapitaltillförseln till jordbrukskasseorganisationen, samt framhöll tillika, att tillkomsten av det föreslagna centralorganet med en till detsamma knuten statsgaranti syntes utskottet skola kunna väsentligen underlätta kapitaltillförseln till kreditorganisationen. Genom riksdagens beslut ställdes statsobligationer till det i propositionen föreslagna beloppet av 15 miljoner kronor till jordbrukskreditkassans förfogande såsom grundfond för kassan. För att underlätta kassans upplåning av det för dess lånerörelse erforderliga kapitalet beslöt 1932 års riksdag öka kassans grundfond med 10 miljoner kronor till 25 miljoner kronor.

Styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan har i skrivelser den 24 januari och den 2 februari 1933 gjort framställning om vidtagande av åtgärd i syfte att kassan finge hos riksbanken belåna statsobligationer till

ett belopp av 5 miljoner kronor. Detta skulle ske antingen genom att kassan medgäves rätt att belåna redan innehavda grundfundsobligationer till sagda belopp eller genom att till kassans förfogande ställdes ytterligare statsobligationer till nominellt belopp av 5 miljoner kronor. Till stöd för sina framställningar har kassans styrelse anfört i huvudsak följande.

Under det tryckta ekonomiska läge, som allt fortfarande rådde inom vårt lands jordbruk, gjorde sig behovet av lägsta möjliga räntekostnad för jordbrukets kredit starkt gällande. Ur anförda synpunkt vore det ett viktigt önskemål för Svenska jordbrukskreditkassan, att de lån, som kassan hade att upptaga för tillgodoseende av jordbrukskasserörelsens kapitalbehov, kunde erhållas på billigast möjliga villkor. Kassans upplåning per den 23 januari 1933 utgjorde sammanlagt 14,810,000 kronor, därav 7,520,000 kronor erhållits från postsparbanken, 6,500,000 kronor från pensionsstyrelsen och 790,000 kronor från Kristianstads läns hushållningssällskap. Räntesatsen utgjorde för närvarande 4.5 procent för de två förstnämnda beloppen samt 4 procent för det sistnämnda. Jordbrukskasserörelsens kapitalbehov tillgodosåges dessutom genom inlåning från allmänheten, vilken inlåning per den 31 december 1932 hade uppgått till 9.2 miljoner kronor.

Vid övervägandet av möjligheterna att på fördelaktigast möjliga villkor upplåna för Svenska jordbrukskreditkassans verksamhet erforderligt kapital hade förslag framkommit, att viss del av de statsobligationer, som ställts till förfogande såsom grundfond för kassan, skulle kunna belånas hos riksbanken till gällande diskontoränta. Med nuvarande låga diskonto skulle härigenom ej oväsentlig räntelättnad ernås för jordbrukskasserörelsens kredittagare. — I sin senare skrivelse har kassans styrelse anfört, att, då det givetvis för kassan kunde vara önskligt att hela det nuvarande grundfundsbeloppet a 25 miljoner kronor allt fortfarande finge utgöra säkerhet för kassans upplåning hos andra kreditgivare än riksbanken, styrelsen ville alternativt hemställa om vidtagande av åtgärd i syfte att ytterligare 5 miljoner kronor i svenska statens obligationer måtte ställas till kassans förfogande för att hos riksbanken belånas.

I ärendet hava utlåtanden avgivits av generalpoststyrelsen, fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden, riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige.

Generalpoststyrelsen har, enär Svenska jordbrukskreditkassans sammanlagda upplåning ännu låge under 20 miljoner kronor, förklarat sig sakna anledning avstyrka framställningen om belåning av kassans grundfundsobligationer till ett belopp av 5 miljoner kronor. Mot kassestyrelsens alternativa förslag att för belåning i riksbanken erhålla ytterligare 5 miljoner kronor i statsobligationer har generalpoststyrelsen med avseende å de intressen, ämbetsverket hade att bevaka, intet haft att erinra.

Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden hava anfört: Vid beviljande av kredit till nämnda kassa hade fullmäktige ansett sig böra uppställa som villkor, att kassans upplåning från pensionsförsäkringsfonden och från andra långivare sammanlagt icke finge överstiga beloppet av den utav staten till kassans förfogande ställda grundfonden, för närvarande 25 miljoner kronor. Enligt uppgift i kassans föreliggande framställning hade dess upplåning den 23 januari 1933 utgjort tillhoppa 14,810,000 kronor.

varav 6,500,000 kronor utlämnats från pensionsförsäkringsfonden. Utöver sistnämnda belopp hade emellertid sedermera från fonden beviljats lån å ytterligare 2,000,000 kronor, varav före den 7 februari 1933 utbetalats 350,000 kronor. Svenska jordbrukskreditkassans samtliga lån från fonden löpte med 4.5 procent ränta, bunden för en lånetid av tio år, men hade enligt fullmäktiges nyssberörda direktiv i skuldförbindelserna rätt förbehållits pensionsstyrelsen till sex månaders uppsägning, om det under lånetiden skulle befinnas, att kassans totala upplåning överstege grundfondens belopp. Av det anförda framginge, att en avsevärd del — 16,810,000 kronor — av grundfondens belopp redan motsvarades av från pensionsförsäkringsfonden och andra långgivare utlämnad eller beviljad kredit. Givet vore, att den ifrågasatta belåningen av grundfundsobligationer i riksbanken komme att i motsvarande grad begränsa kassans möjlighet till upplåning i övrigt. Med framhållande härav finge fullmäktige anföra, att från pensionsförsäkringsfondens sida icke funnes anledning till erinran mot bifall till kassans framställningar.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava ansett sig ej hava någon anledning att ingå på en prövning av behovet av den ifrågasatta utvidgningen av statens garanti för Svenska jordbrukskreditkassans upplåning, utan hava endast uttalat, att, därest Kungl. Maj:t skulle anse tillräckliga skäl härför föreligga, fullmäktige ej hade något att erinra mot att i och för belåning i riksbanken till kassan överlämna en förbindelse att vid anfordran tillhandahålla svenska statsobligationer å 5 miljoner kronor, vilka obligationer borde löpa med 4 procent årlig ränta.

Fullmäktige i riksbanken hava anfört, att de vore beredda att mot säkerhet av nominellt 5 miljoner kronor svenska statens 4.5 procent obligationer, som frigjordes från kassans grundfond, lämna kassan kredit enligt gällande bestämmelser för belåning av dylika obligationer. För närvarande skulle räntan utgöra 3.5 procent, och kredit kunde lämnas till ett högsta belopp av 85 procent av obligationernas nominella värde eller tillnopa 4,250,000 kronor. — Vad särskilt angår kassestyrelsens alternativa förslag om ökning av statens garanti för kassans upplåning, hava fullmäktige härtill tillstyrkt bifall, därvid dock förutsatts, att utvidgningen av statens understöd till kassan bleve av tillfällig natur och att vid utlåningen av de medel, kassan upplånade, befogade krav på bankmässig säkerhet bleve uppfyllda.

Med hänsyn till jordbrukskasserörelsens betydelse för ordnande av jordbrukets kreditfråga och den livaktiga utveckling, vari denna rörelse är stadd, synes det mig vara befogat, att staten lämnar sin ytterligare medverkan för att möjliggöra för Svenska jordbrukskreditkassan att erhålla en förmånligare upplåning än som eljest för närvarande torde stå densamma till buds. Enär kassans rätt till upplåning ej får överstiga fem gånger beloppet av kassans grundfond, skulle en pantförskrivning till särskild kreditgivare, riksbanken, av viss del av grundfundsobligationerna komma att minska kassans formella upplåningsrätt och säkerligen även dess reella lånemöjligheter. Då grundfonden genom dylik pantförskrivning i verkligheten minskas, reduceras nämligen samtidigt säkerheten för dem, hos vilka kassan häftar i skuld. I betraktande härav och jämväl för att i görligaste mån främja jordbrukskasserörelsens verksamhet, fin-

*Departement-
chefen.*

ner jag mig därför böra tillstyrka kassestyrelsens senare alternativ, att, utöver kassans nuvarande av staten tillskjutna grundfond i svenska statens obligationer till nominellt belopp av 25 miljoner kronor, ytterligare 5 miljoner kronor i dylika obligationer må ställas till kassans förfogande för att hos riksbanken belånas. Mot detta förslag hava de, som yttrat sig i ärendet, ej haft något att erinra. Lika med riksbanksfullmäktige anser jag, att den ifrågasatta ytterligare garantien bör vara av tillfällig natur. Med hänsyn härtill torde kassan böra vara skyldig vidtaga åtgärder i ändamål att berörda obligationer, vilka alltså icke skola införlivas med grundfonden utan redovisas särskilt för sig, återställas till riksgäldskontoret senast den 30 juni 1938.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att från riksgäldskontoret skola till Svenska jordbrukskreditkassan överlämnas svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 5,000,000 kronor med rätt för kassan att i så måtto förfoga över obligationerna, vilka fortfara att tillhöra staten, att de må pantförskrivas såsom säkerhet för lån hos riksbanken, och med skyldighet för kassan att vidtaga åtgärder i ändamål att obligationerna varda till riksgäldskontoret återställda senast den 30 juni 1938.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.